

Kulis.Az-ın əməkdaşı Şərif Ağayın şair Əjdər Olla söhbətini təqdim edirik.

- Gəlin, söhbətə yaradıcılıqdan başlayaq. Əsərdiyim qədər, roman yazırsınız...

- Yaradıcılıq sirdir. Sirri açanda da olur söz-söhbət. Gərək vaxtında bu sirri açmayaydım (gülür). Madam ki, açmışam, bir iki kəlmə deməliyəm. Çoxdan başlamışam bu kitabı yazmağa. Mənim ələmdə böyük əsər yazmaq qələm adamının həyatında bir mərhələdir. Gəlib-gəlib ora çıxırsan. Hekayələr çox yazmışam, bu, məlumdur. Sadəcə olaraq bir epoxanı roman da göstərmək fikrinə düşdüm. Ötən əsrdə Azərbaycan xalqının həyatında ən böyük hadisə baş verdi. Hər bir millətin həyatında böyük hadisələr olur və bu hadisələr xalqların xarakterlərinin açılmasında, komplekslərdən azad olmasında böyük rol oynayır. Səksəninci illərin sonu, doxsanıncı illərin əvvəllərində biz təlatümlü hadisələrin içinə düşdük. Yeni dövrdə, yeni zamanda biz özümüzü necə göstərdik? Mən çalışdım bu olmuşların müəyyən bir bədi nəticəsini çıxardım. Ailələrin, insanların taleyində. Böyük hadisələrin dalğası insanların evlərinin, ailələrinin içinə qədər gəlib çıxır.

- Dövrün gerçəkliklərini ailə modelində açan yazıçılar çox olub...

- Məsələnin nəzəri tərəfini demirəm hələ, həyatı tərəfindən danışırım. Tarix boyu dünya müharibələri çox olub. Sadəcə Birinci Dünya müharibəsini o zamankı mətbuat belə təsnifatlaşdırdı və qəbul etdirdi. Sonra İkinci Dünya müharibəsi gəldi. Amma tarixdə belə böyük müharibələr azdırmı? Makedoniyalı İsgəndər də, Əmir Teymur da, Napoleon da dünya müharibəsi edirdi. Biz yirminci əsrdə böyük imtahana çəkildik. Allaha şükür ki, nəticə yaxşı oldu, müstəqilliyimizi qazandıq. Biz öz zamanımızın yazılarını yazırıq. Bir az sürətli qeydəlmələr var - jurnalistlər, internet və s. Bir də var yazıçılar ki, dövrünün dünyagörüşünü, fəlsəfi, ədəbi, ictimai baxışlarını yaza-yaza gedirlər, daha çox insan xarakterləri ilə işləyirlər. Yazıçıların yazdıqları təmsil elədiyi xalq, danışdığı dil üçündür.

- Bu yaxınlarda Salman Rüşdinin "Gecəyarısı uşaqları" romanını oxudum. O da Hindistanın müstəqillik dövrünü bir ailə modelində bədi interpretasiyada verib. Ancaq hadisələrə amansız ironiyası var. Hətta o dərəcədə ki, İndira Qandi onu məhkəməyə vermişdi. Maraqlıdır, siz necə yazırsınız? Hekayələrdən, portretlərdən və lətifə kitablarından bizə bəlli olan Əjdər Ol yumoru burda da var?

- Hər yazıçının özünün üslubu, dünyagörüşü, yanaşma bucağı var və bu xarakterlər bütün əsərlərdə bu və ya digər şəkildə üzə çıxır. Mən, əlbəttə ki, başqa cür edə bilmərəm. Elə hadisələr var, ironiya, elə hadisələr də var, ciddiyyət doğurur. O dövrün adamları, onların özlərini necə aparması, hadisələrə dəyib qayıtması, hadisələrdə əks olunması, istək və ehtiraslarının üzə çıxması bu əsərdə qabardılıb.

- Ekstremal şəraitdə gülüş şiddəti olur...

- Ümumiyyətlə, zaman hadisələrə fərqli baxır. Sənə ciddi gələn şey ona gülünc görünür. Yaxud zamanına görə həmiyə ciddi gələn bir epizod, bir cəsarətli addım bir müddət sonra çox adi təsir bağışlayır. Mən xaraktercə hadisələrə gələcəkdən baxanam. Bəlkə, adamda ironiya yaradan elə bu amildir. Düzdür, deyirlər, sonunu düşünən qəhrəman olmaz...

- Yazıçı qəhrəman deyil axı...

- Əsas odur ki, əsərdə dövr hiss edilsin, zamanın nəfəsi duyulsun...

- Kompüterdə yazırsınız?

- Yox, mən kompüterdə bədi yazı yazmıram.

- Qaraçuxa deyilən bir şey var. İnsan

nın gizlini, içində sakit səslə danışan biri, hamıdan gizləməyə çalışdığı əsl sima... Mənə elə gəlir, siz insanların qaraçuxasını görürsünüz... Portret hekayələrin uğuru burdadır, yəqin.

- İnsanlar müxtəlif tezlikdə düşünlər. Biri çox sürətlə düşünür, sürətlə hərəkət edir, o biri ləng olur. Adam var çox ağıllıdır, amma tənbəldir. Ağıl, düşünce və hərəkət tezliyi həərni bir mənzilə aparıb çıxardır. Hazır cavablıq necə olur? Adam arzulamaqla hazır cavab ola bilməz. Hazır cavablıq düşünce sürəti ilə bağlıdır. Qarşı tərəfi duymaq da görünür, insanın beyinlə əlaqəli başqa bir qabiliyyətidir.

- Rafiq Tağı ən yaxın dostunuz olub. Amma ilk baxışdan elə görünür ki, sizin sərtliyiniz bəzilərinin mülayimliyi ilə heç uyuzmaz... Kitabınızda da var: şair vaxtı...

- Həə... (gülür). Hərəmiş bir işin qulundan yapışmışıq. Fərqi yoxdur, kim ha-

- Belə də olur ki, uğuru adama baxışlarımlar. Xüsusilə, o şairdirsə... Deyirlər şair çətin yaşamaqlıdır...

- Şairlərin mənəvi əzabları, "zəmanə ilə barışmazlığı" onsuz da bəs deyincədir, qaldı maddi duruma, mənə elə gəlir ki, bunu deyən dayaz adamlardır. Mənəviyyəti zəngin olan adam bir tikə çörəyi niyə tapmasın? Ya tənbəldir, ya işləmək istəmir, ya vaxtını boş-boşuna xərcləyir, sonra da durub deyir ki, mən niyə çətinlik içindəyəm? Axı sən nəyə qazanmaq üçün heç nə eləməmişən. Eləsən, əmin ol ki, bir şey çıxacaq. Öyüd-nəsihət kimi çıxmasın, mən bir ifadəm var, bekar oturmaqdansa, havayı işləmək yaxşıdır. 89-cu ildə işdən çıxdım, səkkiz ay işsiz qaldım. O vaxt iş tapmaq çox çətin idi, fikirləşdim ki, onsuz da iş tapa bilmirəm, oturmaq latış xalq nağıllarını (bir müddət dil öyrənmək üçün Riqada yaşamışam) tərcümə eləyim. Dörd ay işlədim... Gündə 12 saat... Bəxtim də

lə, insanların çoxu buna hazır deyil.

- Maraqlıdır. Düz deyirsiniz. Rafiq Tağı da hazır deyildi, Əlisəmid Kür də...

- Namiq Abdullayev sağ olsaydı, məlum olacaqdı ki, o da hazır deyilməmiş...

- Ola bilər. Əslində, hamıdan eyni dərəcədə obyektivliklə yazılıb. Həm də sevgi ilə... Amma misal üçün, Rafiq Tağı narazılığını bildirmədi, amma Əlisəmid Kür bildirdi. Bu, xarakterlə bağlı məsələdir.

- Yazıçı Anardan yumşaq yazmışdınız xeyli...

- Anar ciddi adamdır, ictimai statusu daha yüksəkdir deyə belə alınmışdı. Başqa mənə axtarmaq lazım deyil.

- Yeri gəlmişkən, Adil Mirseyidlə bağlı portretdə sonluq çox gözəl idi; ona hədiyyə edilən paltar oğlunun əyində görürsünüz. Ancaq yazı çıxandan sonra belə düşünənlər oldu ki, şairə kostyum almağınızı ora salmamalı idiniz... Sağ əl-sol əl məsələsi...

- Bütün yazılarımda yalançı təvəzökarlıqdan qaçmışam. Həyatla tapmaca oynamaq lazım deyil. Bir kostyum nə olan şeydir ki! Ona hədiyyə edən adam dost adamdır. Ortada ərək var. Məndə şairə kostyum alınması məsələsi yox, onun öz xeyirxahlığı qabardılıb. Özümü çıxıb obraz kimi ora başqa adam salsaydım, olacaqdı hekayə. Mən portret-hekayə yazmışdım.

- Ancaq üslub bədiidir...

- Mənim hekayələrimdə belə səhnələr var, ancaq onları demirlər, orada filankəs kimdir, niyə belə edib. O gün təzə bir hekayə yazmışam. Demək, Norveçə gedəndə Oslo şəhərində xeyli gəzdik, axşam on ikiyə qalmış otelə gələndə yaşlı bir xidmətçi gördük. Foyedə bizə çay, qəhvə verdi. Bizimkilərdən biri bir çay da sifariş edəndə, saatına baxıb dedi ki, bağışlayın, mən xidmət müddətim bitdi. Bizimki cibindən 20 avro çıxarıb verdi ki, xahiş edirəm, çay getir. Kişi pula baxmadan gülümsüdü və çıxıb getdi. Bu hadisə hamımıza təsir elədi. Həm onun yaşlı olmağı, həm belə bir hərəkət eləməyi... Sonra bir ukraynalı xidmətçidən həmin yaşlı xidmətçi ilə maraqlandıq, dedi, Osloda tanınan adamdı, indi tənha yaşayır, bir oğlu var, o da ruhi xəstə. İyirmi il əvvəl üç il nazir işləyib. Biz burda 4 saat üçün 80 avro qazanırıq, o yaşlı olduğu üçün 40 avroya razılıq verib və hər ay həmin pulu ruhi dispanserə yatan oğlunun hesabına köçürür. Təsirləndim. Mən səhər oteldən gedəndə gördüm Bakıdan gətirdiyim yeddi-səkkiz nardan ikisi çantada qalıb. Həmin iki narı resepsnə qoydum ki, o kişiye verərsiniz. Hekayə belə bitir: yəqin ki, qoca xidmətçi o iki nardan birini mütləq oğluna aparacaq! Həə... Şəhərlə tanış olmağa getmişdik, belə bir adam da tanışdı. Dedi ki, ədəbiyyatın işi fərdlərdir. Adil Mirseyid də maraqlı adamlardan biri idi.

- Dostunuz Əlisəmid Kürle münasibətləriniz hava proqnozu kimidir. Gah tutulur, gah açılır, gah buludlu olur... İndi vəziyyət nə yerdədir?

- İndi özünün ən yüksək mərhələsindədir. Deyim ki, Əlisəmidlə bağlı yazını yazanda özünə dedim ki, Əlisəmid, sənəndən yazmışam, bax, oxu, nədən narazı qalsan, çıxararam. Dedi, nə yazmışam, yazmışam. Dedi, bax, narazı qalacaqsan ha! Dedi, qalmaram. Amma yazı çıxandan sonra bir balaca cığallıq elədi. Nəşə. Keçdi getdi o söhbət. İndi hər şey qaydasındadır. Əlisəmid şübhəsiz ki, istedadlı şairdir. Çox da hissiyyətlidir.

- Siz həm də ədəbi mühiti izləyirsiniz. Son olaraq çağdaş mühitimiz haqda fikirlərinizi bilmək istərdim.

- İzliyəm, bəli. Özü də, mümkün qədər geniş miqyasda. Həm internetdən, həm qəzet-jurnallardan. Həm kitablardan... İndi biz yaşın, təcrübənin elə məqamındayığı ki, kitaba baxan kimi, nə olduğunu bilirəm. Hamını izləmək üçün bütün yazılanları başdan ayağa oxumaq vacib deyil. Dişə vuran kimi hər şey bəlli olur. Ədəbi mühitimiz maraqlıdır. Yeni yazılanlar içində bəyəndiyim də olur, bəyənmədiyim də. Həmişəki kimi...

"Xaraktercə hadisələrə gələcəkdən baxanam"

Əjdər Ol hesab edir ki, bekar oturmaqdansa, havayı işləmək yaxşıdır

radadır. İşin də öz tələbləri, prinsipləri var. Misal üçün, ustad Məmməd Hüseyin Şəhriyar otuz ilə yaxın Tehran və Təbriz banklarında mühasib işləyib. Sonralar mühasibat şöbəsinin müdiri də olub. Ordan da pensiyaya çıxıb. Adam çətin təsəvvür edir. O cür duyğulu, koloritli bir şair ömür boyu rəqəmlərlə baş-başa qalıb. Məmurluq sadəcə onun işi idi və orda da özünə və cəmiyyətə fayda verirdi.

- Şair Aqşinin belə bir misrası vardı: Özümdən dərddli adam görəndə utanıram... Bu hiss sizdə necədir?

- Ustad şairin adını çəkdim, oğlu yadıma düşdü. O gün şair Umud Rəhimoğlu bir əhvalat danışdı. Deyir, Təbrizdən Şəhriyarın oğlu Hadi gəlmişdi Bakıya, bizdə qalırdı. Elə oldu ki, bir gün evə qanıqara gəldi, dedim, nə olub? Dedi, avtobusda pulqabımı oğurlayıblar. Mən də pis oldum, amma özümü o yerə qoymadım, evin içində var-gəl edən Hədiyyə baxıb dedim, niyə belə həyəcanlısan? Puldur də, itib-itib. Dedi, pula görə həyəcanlanmıram, məsələ budur ki, o pulqabının içində heç nə yox idi, onu tapan peşman olacaq, bilsəm, səhər sənədən beş-on manat alıb, içinə atardım... İnsanın belə bir halı da var. Başqa biri belə düşünməyə bilər. Ədəbiyyat insana bax bu məqamda yanaşır.

gətirdi. "Azərneşr"də "SSRİ xalqlarının nağılları" seriyası çıxırdı... Aparıb verdim, götürdülər, plana saldılar. Növbəti il nəşr elədilər və mənə o vaxtın puluyla iki min altı yüz manat verdilər. Halbuki o dörd ay işləsəydim, uzağı səkkiz yüz-doqquz yüz manat qazanacaqdım. Mən həyatım boyu işləmək, dəyər qazanmaq haqqında daha çox düşünmüşəm.

- Dünyada bir meyar var - peşəkərlilik məşğul olduğun sənətlə yaşamaqdır.

- Elədir. O yazıçı xoşbəxtədir ki, yazdıqları ilə dolanır.

- Belə çıxır ki, biz ədəbiyyatla hobbi kimi məşğuluq.

- Hardasa elədir. Misal üçün, səhər ertədən durursan, inanılmaz bir eşqlə, bir həvəslə bir saat yazıb, sonra işə gedirsən. Hamı yatan vaxt səhərin duru yerindən öz ruzini götürürsən.

- Portret hekayələriniz səs-küyə səbəb oldu. Yeri gəlmişkən, bir dəfə mənə dediniz ki, sizin də portretinizi yadacam. Sizdən xahiş edirəm, bunu yazmayın...

- Mən xahiş və sifarişlə yazmıram axı.

- Mən tam səmimi xahiş edirəm. Bunu yazmayın. Çünki, özümle bu cür qabaqlaşmağa hazır deyiləm. Ümumiyyətlə